

A

- Abaujvár**, kk., Magyarországban, Abauj-Torna vm., Kassa közelében, a Hernád folyó partján.
- Abdera**, v. Thracia és Macedonia határa közelében, a Nestus folyó torkolatától keletre.
- Abella**, (Avella), v. Italia Campania tartományában, a Clamio forrás vidékén.
- Abessínia**, (Abissínia, Abyssinia, Abassia, Habes néven is), tart. Nubiától DKre terül el a Vörös-tenger, a Bahr el Azrak (Kék Nilus) és a Havashegység közt. Területe: 444,188 Km².
- Abnoba** = a Fekete-erdő.
- Abo**, (ejsd: *Obo*), v. a Fir.n-öböl ÉNy. partján, Európa É. részén. Finnül *Turku*.
- Abukír**, (régente: *Kanopos*), helys. Egyiptomban, Alexandriától ÉKre.
- Abydos**, (Abydus), v. 1. a Hellespontus ázsiai partján Mysiában, Kis-Ázsia tartományában. — 2. Felső-Egyiptomban (Thebaisban), a Nilus balpartján.
- Acadia** = Uj Skótország, Észak-Amerika K. partján.
- Accon**, (Acca, Akka, Acre, Ptolemais, Saint-Jean d'Acre, ma *Akja*), v. a Földközi-tenger K. partján, Damascustól DNyra.
- Achaja**, 1. Homerosnál egész Görögországot jelenti. — 2. tart. Peloponnesus É. részén, régente *Aigialos* néven. — 3. Thessalia DK. része. — 4. Egész Görögország mint római provincia.
- Acheloos**, (Achelous, ma: *Aspropotamo*), f. a Pindus hegységből ered s Akarnanián keresztül a tengerbe ömlik. Aetoliát Akarnaniától elválasztja.
- Achen**, (Aachen, Aken, Aquen, Aquisgranum), v. Poroszországban, a belga-hollandus határon, Kölntől DNyra.
- Acheron**, f. 1. Epirusban. — 2. Dél-Itáliában. — 3. Képzelt folyó az Alvilágban.
- Acherontia**, v. Italia Apulia tartományában, a Voltornus meredek magaslatán.
- Acincum** = *Aquincum*, gyarmatváros, Pannóniában, a mai *Ó-Buda*.
- Actium** l. **Action**.
- Adda**, (Addua), f. Felső-Itáliában, a Wormsi-hegységben ered s DNynak folyva Cremona közelében balparton a Póba ömlik.
- Aden**, (Adana, Athana, Arabia Eudaemon, Arabia Felix néven is), angol kikötőváros, Arabia DNy. sarkán, az Adeni-öböl mellett, Mokka közelében.
- Adiabene**, (ma: *Kurdisztán*) tart. Assziria egy része.
- Adige**, (ejtsd: *Adidse*, régente *Athesis*) f. a mai *Etsch*, Tírol és Svájc határán; több tóból ered s irányát DK. majd K. felé változtatva az Adriai-tengerbe szakad.
- Adramyttium**, v. Kis-Ázsia Mysia tartományában.
- Adriai-tenger**, (Mare Hadriaticum v. Superum), a Földközi-tenger öble az Appennini és Balkán-félsziget közt. Nevét a rómaiak Atria, Hatria

- vagy Hadria, ma: *Adria Veneta* nevű városától kapta.
- Adrianopolis**, (Hadrianopolis, Adrianápoly, ma: *Edirné* vagy *Drinápoly*), v. Bulgáriában, a Fekete-tengertől Nyra a hasonló nevű török vilajetben, Konstantinápolytól ÉNyra, a Marica folyó mellett.
- Aea**, = a *Naporszá*g, a Fekete-tenger K. partján elterülő mesés vidék.
- Aefula**, v. Italia Latium tartományában, Rómától Kre. Vára: *Aefulana arx* nevezetes volt az ókorban.
- Aegaeum mare**, (Aegei-tenger), = a Kis-Ázsia és Görögország közt elterülő tenger.
- Aegates**, (Insulae Aegates), Phorbantia, Capraria, Hiera szigetekből álló csoport Sicilia Ny. részén a Földközi-tengerben. A 3 sziget ma: *Levanzo*, *Favignano* és *Maretimo*.
- Aeolia**, (Aeolis), tart. Kis-Ázsia Ny. partjának É. részén.
- Aesis**, f. Italia Umbria nevű tartományának ÉK. részén.
- Aethiopia** l. Etiópia.
- Aetna**, 1. hegy Sicilia szigetének K. részén. 2. v. az Aetna-hegy D. oldalán.
- Afganisztán**, tart. (ókorban Drangiana, Ariana, a bennszülöttek Urlaját néven nevezik), Nyugat-Ázsia és Kelet-India közt.
- Afrika**, földrész, (Libya és Aethiopia néven is), Európától Dre, a Keleti félgömb déli része. minden oldalról tengerrel van körülvéve. Nevét a rómaiaktól nyerte, kik a Karthago vidékén lakó *avrigha* (afrika) néptől az egész földrészt *Africa-nak* mondták. Kiterjedése kb. 30 millió Km². vagyis háromszor akkora, mint Európa. Szigeteinek a területe 626,024 Km². Az egész földgömbön a szárazföld 22% Afrika. Nagyjórésze fennsík; déli fele átlag 1200 m. magas. Legnagyobb csúcsa a *Kilimandzsáró* közel 6000 m. magas. Az *Atlasz* 4500 méter. Nagy *tavai* igen sekélyek; pl. az óriás *Csad-tó* legnagyobb mélysége 3 m. *Folyói*: *Szenegal*, *Gambia*, *Kongó*, *Nilus*, *Niger* és *Zambezi*. Lakosai: szemíták, arabok, abesszíniak, berberek, nubiaiak, somálik, európaiak, négerek, hottentotok, bushmánok, basutók mintegy 210 millió. 18 független országból, afrikai Törökországból, francia, angol, német, portugál, olasz és spanyol gyarmatbirtokból áll.
- Ager Caecubus**, vidék, Italia Latium tartományának D. részén, Campania határán, a mai *Gaieta* mellett.
- Ager Falernus**, vidék, Italia Campania tartományában a Volturnus mellett.
- Ager Faesulanus**, = a Clusiumtól Dny-ra fekvő vidék Etruriában, Italia tartományában.
- Ager Picenus**, vidék, Kelet-Itáliában a Velencei-tenger-öbölnél; ma *Ancona* környéke.
- Agincourt** l. Azincourt.
- Agrigentum**, (Akrágás, ma: *Girgenti*), v., az iónok gyarmata Sicilia DNy. partján.

- Aigai l. Edessa.**
Aigina, (Aegina), görög sziget a Saroni-öbölben.
Ainos, v. Thráciában, Samothraké szigettel szemben.
Aigospotamos, f. a thrák Chersonesuson, Lampsakusszal szemben, a Márvány-tengerbe ömlik.
Ain, (ejtsd: *Én*), f. Franciaországban, a Júra-hegységből ered s Lyon fölött a Rhône-ba ömlik.
Aitolia, (Aetolia), tart. Középső-Görögország (Hellas) Ny. részében.
Aix, (ejtsd: *Éksz*), l. **Aquae Sextiae**.
Ajaccio, (ejtsd: *Ajaccsó*), v. Korzika sziget Ny. partján.
Akarnania, (Acarmania), tart. Középső-Görögország legnyugatibb részén.
Akanthos, (Acanthus), v. Khalidiké fszig. É. részén Thessalonikétől DKre.
Akkad, (Agadi), 1. Babilónia északi része, a régi akkádok hazája; 2. v. Babilónia É. részén, Uruk(Ur)-tól ÉNyra.
Akragas l. Agrigentum.
Akrae, (Acrae), 1. v. Görögország Aetolia tart.-ban; 2. v. Sicilia szigetén Syrakusaétól Nyra.
Akrokeraunia, (Acroceraunia), hegyfok Epirus ÉNy. partján.
Akte, (Acte), = *Attika* régibb neve.
Akte, 1. v. Khalkidiké fszig. DK. részén *Athos* hegyfokkal. — 2. Argolis fszig. neve.
Aktion, (Actium), ma: Arta, v. és hegyfok Hellas ÉNy. részén az Ambraciai-öböl bejáratánál.
Alamócz l. Olmütz.
Alaszka, Észak-Amerika ÉNy. félszigete. 1867-ben 7,200.000 dollárért adták el az oroszok az Egyesült-Államoknak. Területe: 1.376,262 Km².
Albalonga, (Alba-Longa), a legrégibb latin város Italia Latium tartományában Rómától DKre, a Mons Albanus tövében.
Albánia, (Skiperia Illyricum, Arnaut), a Balkán-fsziget Ny. partvidéke Európában, Montenegrotól az Ambraciai-öbölig terjed.
Albion, régi neve Nagy-Britanniának. Hegyesszigetet jelent.
Albula, a Tiberis folyó régibb neve.
Alby, (Albi), v. Franciaország D. részén, Toulousétól ÉKre.
Algidus, hegylánc Italia Latium tart.-ban, Tusculumtól Praenesteig terjed, Rómától DKre.
Alibunár, nk. Magyarországon, Torontál vm., környéke mocsaras.
Alesia, (ma Côte d'Or = *Kótdor*), v. és hegység Franciaországban, a régi Gallia Lugdunensisben, a Sequana folyó eredetének közelében.
Aleppó, (Haleb), v. Ázsiai-Törökországban, a régi Szíria É. részében, Antiochiától Kre.
Alessandria, v. és tart. Felső-Itáliában, É. részén, Piemont kerületben; Paviától DNyra.
Alexandria, (Alexandria), v. Alsó-Egyiptomban. Mai neve: *Iszkanderieh*. N. Sándor alapította 331. Kr. e. 1882 óta angoloké.

- Alexandria**, v. Kis-Ázsiában Troas Ny. partján.
- Alföld**, 1. *Nagy Magyar* — : hazánk területének $\frac{2}{3}$ része az ország közepén. — 2. *Kis Magyar* — : alig $\frac{1}{6}$ része a Nagy Magyar Alföldnek a Nyitra és Vág folyóknak a Dunába való ömlésétől számítva.
- Alis I. Elis**.
- Allersheim**, helys. Bajorországban, Nördlingentől ÉKre.
- Allia**, (Alia, most *Aja*, mások szerint Fosso di Sette Bagni), patak, Italiában; Crustumium hegyei közt ered s Róma közelében Éra a Tiberisbe ömlik.
- Algír**, (Algeria, ejtsd: *Alzseri*), tart. Afrika É. részén. Ókorban: *Númidia*, középkorban: *Mesrana*.
- Alkassar**, (Alkazar—Kebir), v. Észak-Afrikában, Marokkóban.
- Almanza**, (ma: *Murcia*), v., Hispaniában, a régi Leonkirályságban.
- Almeida**, v. és erősség Portugáliában, Spanyolország határa felé, középen.
- Alpár**, nk. Magyarországon, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.-ben, Kecskemét pusztája.
- Alpesek**, (Alpok), hegylánc, nagy félkörben övezi Közép-Európát. Három nagy csoportra: *Nyugati* (francia), *Középső* (svájci) és *Keleti* (ausztriai) Alpésekre oszlik.
- Altenkirchen**, v. Porosországon, Majna-Frankfurttól É.-Nyra.
- Altorf**, v. Svájcban, a Vierwaldstädti-tó D. partján, Uri kanton fővárosa.
- Altranstädt**, helység Szászországban, Merseburg és Lipcse közt.
- Alvincz**, nk. Magyarországon, Alsó-Fehér vm., Maros mellett.
- Aluta I. Olt**.
- Amalfi**, (Amalphia), v. Olaszország D. részén, a Salernói-öböl mellett.
- Amberg**, v. Bajorországban, Regensburgtól Éra.
- Ambracia**, v., Epirus D. részén. Ma *Arta*.
- Ambraciai-öböl**, Epirus és Akarnania közt.
- Amerika**, (*Emerica* = Imreföld), világrész a Nyugati félgömbön. Kettős félszigetből: Észak- és Dél-Amerikából áll. Kiterjedése 40 millió Km². Lakóinak száma több, mint 150 millió. 17 független állama, angol, francia, dán és holland gyarmatbirtoka van. Nevét *Amerigo Vespuccitól* nyerte, mert könyvének kiadója: *Waltzenmüller* tanár és nyomdász használta először az Amerika elnevezést. Ezen elnevezés általános terjesztői *Ortelius* és *Mercator* térképrajzolók voltak. — Őslakói szintén Ázsiából költöztek be, de egészen függetlenül fejlődtek tovább. Mostani lakói részint *őslakók*, részint *bevendoroltak*. és ezek *ivadékai*. *Domborzati* viszonyai nem igen kedvezők, úgyannyira, hogy Ázsia és Ausztrália felé elzárt, csak Afrika és Európa

- felé nyílt. *Vizrendszere* a nagy folyók vizrendszere, mely az Atlanti-Oceánba ömleszti folyóit. Folyói: *Mackenzie* (ejtsd *Mekkenzi*), *Churchil* (ejtsd *Csörccsil*), *Szent Lőrinc*, *Hudson*, *Delaware* (ejtsd *Deluaár*), *Potomac* (ejtsd *Potomek*), *Missisipi* és a *Rio-Grande-del-Norte*, *Jukon*, *Columbia*, *Sacramento* és *Colorado* Észak-Amerikában. Míg Dél-Amerikában a következő folyók a nevezetesek: *Magdolna*, *Orinoko*, *Amazon* (v. *Maranon*), *San-Francisco* és a *La-Plata*. Tava: a Kanadai 5 nagy tó: *Felső-tó*, *Michigan* (ejtsd *Micsigen*), *Huron*, *Erie* (ejtsd *Iri*) és *Ontario*. Az Erie-tóból az Ontarióba zuhan le 50 m. magasságból a *Niagara*-zuhatag, mely a világ legnevezetesebb vízesése. Szintén Észak-Amerikában van a *Nagy-Sóstó*. Dél-Amerikában igen jelentékeny tó a *Titikaka*, kb. 4000 m. magasságban fekszik a tengerszíne felett. *Éghajlata* igen változó; általában hűvösebb, mint pl. Európáé. A rengeteg őserdők és a hosszú folyók szintén hűvösítik a levegőjét.
- Amiens**, (ejtsd *Amiën*), helys. Franciaországban, Tourstól Keletre, Párizs és Lille közt.
- Amphissa**, v. Középső-Görögország Ozoli-Lokris tart.-ban, Delphitől ÉNyra.
- Amphipolis**, helys. Macedonia DK. részén a Strymon folyó két ága közt.
- Amsterdam**, (Amstelodamum), Hollandia fővárosa, a Zuider-
- tenger DK. öblének D. partján.
- Anagni**, (ejtsd *Ananyí*), v. Olaszországban, Rómától DKre.
- Anatolia**, (Anadoli) l. Kis-Ázsia.
- Ancona**, (Ankona), v. Italia K. partján az Adriai-tenger Ny. részén.
- Ancyra**, (ma *Angora* v. *Engüri*), v. Kis-Ázsia Phrygia tartományában, Sardestől ÉKre.
- Andalusia**, (Baetica), régente királyság Hispania DK. részén.
- Andes**, helys. Felső-Itáliában, Mantua mellett.
- Andorra**, köztársaság, a keleti Pyrenaeusok egyik magas völgyében a spanyol Catalonia között.
- Angolország** l. Nagy-Britannia.
- Angora** l. **Ancyra**.
- Anhalt**, hercegség Németország közepén az Elbe két partján.
- Anio**, (ma *Aniene* v. *Teverone*), folyó Itáliában, a marsusok földjén a Monte Cantarón ered Trebiánál, és Rómától Éra Róma és a Sacer Mons közt a Tiberisbe ömlik.
- Anjou**, (ejtsd *Anzsú*), hercegség Franciaországban a Loire folyótól középre a bal parton. Kiterjedése 9,000 Km².
- Antemnae**, v. Italia Sabinum tart.-ban, Rómához közel, ott, ahol az Anio a Tiberisbe ömlik.
- Antiochia**, 1. (ma *Antakié*), v. Szíria főhelye az Orontes torkolatánál. — 2. kisázsiai város Phrygia keleti részén.
- Antium**, (ma *Porto d' Ancio*). Igen régi latin város Latiumban.